

คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอริบริบทไทย
Characteristics of Young Children within the Montessori Environment
in Thai Context

Received: May 10, 2023

Revised: June 8, 2023

Accepted: June 20, 2023

จิราพร รอดพวง* กัลยา ชนะภัย และ จีระพันธ์ พูลพัฒน์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Jiraporn Rodpuang*, Kallaya Chanapai and Cheerapan Bhulpat
Suan Dusit University

* Corresponding author, E-mail: jiraporn_rod@dusit.ac.th

บทคัดย่อ

ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบมอนเตสซอริ ได้พบว่าคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอริของต่างประเทศสามารถสรุปได้ 31 ลักษณะ การค้นพบคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่าเด็กปฐมวัยในบริบทไทยที่เรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบมอนเตสซอริจะมีคุณลักษณะดังกล่าวหรือไม่ และมีคุณลักษณะอื่นๆ มากน้อยเพียงใด จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์งานวิจัยนี้เพื่อศึกษาคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอริบริบทไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร และอาจารย์หรือครูประจำชั้น จำนวน 45 คน จากสถานศึกษา 10 แห่ง ที่จัดการสอนแบบมอนเตสซอริ และเป็นเครือข่ายของสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญ (TAMS) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเมินระดับ กำหนดอันดับ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอริบริบทไทย อยู่ในระดับมากที่สุด 11 ลักษณะ และอยู่ในระดับมาก 20 ลักษณะสำหรับคุณลักษณะที่พบในระดับมากที่สุด 3 อันดับแรก อันดับ 1 คือ Happy/Full of Joy/Joy of Learning เด็กมีความสุข ร่าเริง สนุกสนานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการใช้ชีวิตประจำวัน ($M = 4.84$, $SD = 0.37$) อันดับ 2 คือ Curiosity เด็กมีความสนใจใคร่รู้ สิ่งต่าง ๆ รอบตัวและพร้อมที่จะเรียนรู้ ($M = 4.76$, $SD = 0.48$) และอันดับ 3 คือ Frank เด็กแสดงออกถึงความจริงใจและตรงไปตรงมาในสิ่งที่พูดและการปฏิบัติ ($M = 4.62$, $SD = 0.58$) สำหรับคุณลักษณะที่พบในระดับมาก 3 อันดับสุดท้าย คือ อันดับ 29 คือ Organize เด็กสามารถจัดการและจัดระบบการทำงานของตนได้ ($M = 4.11$, $SD = 0.65$) อันดับ 30 คือ Global thinker เด็กมีความสามารถในการคิดอย่างกว้างไกล เฝ้าหันทนสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป ($M = 4.09$, $SD = 0.63$) และอันดับ 31 คือ Problem-solving เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ($M = 4.00$, $SD = 0.74$) การอภิปรายผลการวิจัยภายใต้กรอบของมอนเตสซอริในบริบทไทยและความต้องการของโลกปัจจุบัน หลักการสำคัญของการสอน คือ

ความสามารถของครูในการสังเกตและนำพาเด็กให้มีคุณลักษณะได้ตามแนวคิดของมอนเตสซอรีครู คือ ผู้ที่จะนำพาเด็กให้มีคุณลักษณะได้ตามแนวคิดของมอนเตสซอรี

คำสำคัญ: คุณลักษณะ / เด็กปฐมวัย / มอนเตสซอรี / บริบทไทย

Abstract

Through personal interviews and documentation studied, 31 characteristics of Young Children in the context of Montessori environment were identified. The researchers were interested to find out of whether young children within the Montessori environment in Thai Context would have the same characteristics as their counterparts and in what degree. The participants were 45 school administrators and homeroom teachers using Montessori method from 10 schools and childcare centers which belong to the Thailand Association of Montessori Schools (TAMS) network. The research instrument was a questionnaire, quality checked for content validity and construction. The statistics used for analyzing the data were frequency, percentage, means, standard deviation, level evaluation, ranking and content analysis.

The findings of the study indicated that the Characteristics of Young Children within the Montessori environment in Thai Context were at the most level for 11 characteristic and were at the frequent level for 20 characteristics. The first 3 aspects at the most level, with the descending order were as followed: 1. Happy/Full of Joy/Joy of Learning, children are happy and joyful in daily life as well as when doing activities and learning new things (M = 4.84, S.D. = 0.37) 2. Curiosity, children are curious and eager to learn (M = 4.76, S.D. = 0.48) 3. Frank, children are honest and direct in their action and communication. (M = 4.62, S.D. = 0.58). On the other hand, the last 3 characteristics being rated, with the descending order as followed: 29. Organize, children are able to manage and organize their work. (M = 4.11, S.D. = 0.65). 30. Global Thinkers, children are able to think broadly, aware of the occurrence and changes. (M = 4.09, S.D. = 0.63) 31. Problem-solving, children are able to solve problems themselves (M = 4.00, S.D. = 0.74) The results were discussed within the Montessori and Thai culture frameworks as well as the demands of the current world. The key principle in teaching is the teacher's ability to observe and lead the young children to acquire the characteristics according to Montessori Method.

Keywords: Characteristics / Young / Children / Montessori / Thai Context

บทนำ

การจัดการศึกษาตามแนวคิดของมอนเตสซอรี (Montessori Education) ได้มีการดำเนินการมากกว่า 100 ปี จากจุดเริ่มต้นโดย ดร.มาเรีย มอนเตสซอรี (Dr.Maria Montessori) แพทย์หญิงคนแรก ของอิตาลี ได้เริ่มทดลองจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่กรุงโรม ต่อมาในปี ค.ศ. 1907 เมื่อการทดลองประสบความสำเร็จได้มีการขยายผลนำไปสู่การปฏิบัติกับเด็กปกติ แนวคิดการสอนแบบมอนเตสซอรีได้เริ่มเผยแพร่ในวงกว้าง ทั้งด้วยการเผยแพร่ทางหนังสือ การอบรมการสอนแบบมอนเตสซอรี การประชุมนานาชาติเกี่ยวกับการสอนแบบมอนเตสซอรี การเปิดศูนย์การฝึกอบรม แบบมอนเตสซอรี และมีโรงงานผลิตอุปกรณ์การสอนแบบมอนเตสซอรี ในปี ค.ศ. 1938 มอนเตสซอรีได้ริเริ่มเปิดศูนย์การฝึกอบรมแบบมอนเตสซอรี ที่เนเธอร์แลนด์ และได้เป็นประธานของ Association Montessori Internationale โดยมีศูนย์ดำเนินงานในอัมสเตอร์ดัม

คุณลักษณะเด่นของการสอนแบบมอนเตสซอรี คือ อุปกรณ์เฉพาะที่ได้พัฒนาขึ้นมาโดยมอนเตสซอรี และผู้ร่วมงาน ใช้เวลามากกว่า 45 ปี เป็นอุปกรณ์ที่ได้เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ (Piaget, 1970, pp. 147-148 cited in Lillard, 2012, p. 380) มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นระบบมีการเลือกอิสระในการเรียนรู้กิจกรรมสร้างสรรค์อุปกรณ์จะช่วยให้เห็นความถูกต้องของการทำงานได้ด้วยตนเอง มีการกำหนดกลุ่มวิชาเน้นประสาทสัมผัส (sensorial) ภาษา (language) คณิตศาสตร์และเรขาคณิต (mathematics and geometry) ภูมิศาสตร์ (geography) วัฒนธรรม (culture) ดนตรี (music) และศิลปะ (art) รวมถึงประสบการณ์ชีวิต (practical life) ในแง่ทฤษฎีมอนเตสซอรี มีคุณลักษณะเป็นที่รู้จักว่าช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการ (learning and development) (Lillard, 2012, p. 380) ความสำเร็จทางการศึกษาในด้านการอ่านและการเขียนในโรงเรียนมอนเตสซอรี วิธีการของมอนเตสซอรีประสบความสำเร็จกับเด็กทุกชนชั้น ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปสนใจในวิธีการสอนแบบนี้ (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2554, หน้า 8)

ปัจจุบันการสอนแบบมอนเตสซอรี ได้มีการนำไปสู่การปฏิบัติทุกภูมิภาคทั่วโลกทั้งในโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนของรัฐบาล ในระดับการศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา และมัธยมศึกษา แต่ที่ใช้แพร่หลายมากคือ ระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับประถมศึกษา การนำแนวคิดของมอนเตสซอรีไปสู่การปฏิบัติจากการศึกษาข้อมูลทางเอกสารและจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่ได้ทำงานในระบบการสอนแบบมอนเตสซอรีในสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาดูงานในหลายประเทศที่นำแนวคิดการสอนแบบมอนเตสซอรีไปใช้ในโรงเรียนพบว่า มี 2 รูปแบบสอดคล้องกับ Lillard (2012, p. 381) ที่ระบุไว้ว่า จากการสังเกตพบว่าการนำแนวคิดมอนเตสซอรีไปใช้ในสหรัฐอเมริกามี 2 รูปแบบหลัก คือ แบบดั้งเดิม (classic approach) เป็นการดำเนินการตามโปรแกรมเริ่มต้นของมอนเตสซอรี (Dr. Montessori's Original Program) ตรงตามที่กำหนดไว้ในตำราของมอนเตสซอรี อีกรูปแบบหนึ่งคือ แบบโปรแกรมเสริม (supplemented program) เป็นการนำแนวคิดของมอนเตสซอรีไปเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่ใช้เป็นปกติในโรงเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์เข้าไปในโปรแกรมหลัก (core program)

ในประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดการสอนแบบมอนเตสซอรีมาใช้เช่นกัน แต่ไม่ได้มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเริ่มนำมาใช้เมื่อไหร่ เป็นการนำมาใช้ในรูปแบบใดและณ สถานศึกษาแห่งใด แต่ในปัจจุบันได้มีการนำแนวคิดมาใช้อย่างกว้างขวางในประเทศไทยทั้งในโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนรัฐบาลส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับการศึกษาปฐมวัย และได้มีศูนย์กลางการจัดฝึกอบรมการสอน คือ สมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญ

(Thailand Association of Montessori Schools: TAMS) ที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม พุทธศักราช 2546 โดยมี ดร.คำแก้ว ไกรสรพงษ์ ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลกรแก้ว เป็นผู้ริเริ่มสมาคมขึ้นมาเป็นครั้งแรกพร้อมกับโรงเรียนในเครือข่ายที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร เชียงราย ชลบุรี ภูเก็ต และกระบี่ มาร่วมในการก่อตั้งสมาคม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของสมาคมไว้ดังนี้ (1) เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสิทธิภาพ และเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลระหว่างโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระบบมอนเตสซอรี (2) ให้การส่งเสริมและพัฒนากิจการโรงเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี (3) ร่วมมือและประสานงานกับองค์กรเอกชนและกระทรวงศึกษาธิการจัดการอบรมและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนในระบบมอนเตสซอรี (4) ศึกษาค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนที่ใช้ระบบการสอนในระบบมอนเตสซอรี และ (5) ประสานประโยชน์ระหว่างองค์กรเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากการปฏิบัติงานของสมาคมได้มีโรงเรียนเครือข่ายขยายไปอีกหลายจังหวัดและได้มีการจัดอบรมทบทวนความรู้ และเพิ่มพูนความรู้ด้วยการเข้ารับการอบรม ประชุมวิชาการ และศึกษาดูงานการจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรีในประเทศต่าง ๆ จุดเน้นของโรงเรียนเครือข่ายจะมีทั้ง 2 รูปแบบ ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบโปรแกรมเสริม

กรรณิการ์ บัด นักการศึกษาจากสมาคมมอนเตสซอรีแห่งประเทศไทย ได้ริเริ่มจัดให้มีการฝึกอบรมการสอนแบบมอนเตสซอรี (คำว่า Montessori สมาคมนั้นจะเขียนภาษาไทยว่ามอนเตสซอรี) ภายใต้สมาคมมอนเตสซอรีแห่งประเทศไทย (Montessori Association of Thailand) เชื่อมโยงกับ Association Montessori Internationale (AMI) ได้เริ่มโครงการทดลองการใช้แนวคิดการสอนในปี พ.ศ. 2557 ต่อมาได้มีการจัดการฝึกอบรมให้แก่ครู และนักการศึกษาที่สนใจในการสอนแบบมอนเตสซอรี ข้อมูลปี พ.ศ. 2560 ในการให้สัมภาษณ์ของเมแกน ไทน์ และกรรณิการ์ บัด (2560, หน้า 14) ได้นำเสนอไว้ว่า “การศึกษารูปแบบนี้ได้เติบโตอย่างเข้มแข็ง ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยปัจจุบันมีครูไทยจากโรงเรียนรัฐบาลที่ผ่านการอบรมหลักสูตรของมอนเตสซอรีในประเทศไทยมากกว่า 500 โรงเรียน รวมทั้งสมาชิกของมอนเตสซอรีแบบบุคคล ซึ่งอยู่ในโรงเรียนเอกชนอีกมากกว่า 100 คน”

ผลจากการดำเนินงานของทั้งสองสมาคมดังกล่าวข้างต้นทำให้มีการนำแนวคิดการสอนแบบมอนเตสซอรีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย การให้สัมภาษณ์ของเมแกน ไทน์ (2560, หน้า 14) จะพบสาระสำคัญที่ทำให้แนวคิดการสอนนี้ได้รับการยอมรับทั่วโลกคือ “แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี สามารถใช้ได้กับเด็กทุกกลุ่มทุกวัยโดยแบ่งออกเป็นช่วง ๆ ได้แก่ เด็กแรกเกิดถึง 3 ปี, 3 – 6 ปี, 6 – 12 ปี, และ 12 – 18 ปี โดยรูปแบบการเรียนการสอนจะเน้นการสร้างให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เด็กทำระหว่างการเรียนมีความสอดคล้องกับความต้องการของเด็กและที่สำคัญ คือ การสร้างแรงจูงใจให้เด็กใฝ่รู้ และสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมได้ ในช่วงปีแรกของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญของอนาคต เริ่มจากการพัฒนาด้านภาษา การเคลื่อนไหวร่างกาย หลังจากนั้นก็จะเน้นเรื่องของวัฒนธรรม เป้าหมายหลักของมอนเตสซอรีคือ การช่วยให้เด็กสามารถช่วยเหลือตัวเองและมองเห็นว่าการกระทำของตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้ มอนเตสซอรีไม่ได้เน้นเรื่องความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่เน้นการเชื่อมโยงร่างกาย จิตใจ และสมอง โดยเรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหวของเด็ก แนวทางมอนเตสซอรีประยุกต์ใช้ได้กับเด็กทุกกลุ่ม เพราะเป็นวิธีการที่ยืดหยุ่น จึงได้รับการยอมรับจากโรงเรียนเอกชนชั้นนำทั่วโลก ไปจนถึงค่ายผู้พลพ”

การสอนแบบมอนเตสซอรีได้รับการยอมรับนำไปสู่การปฏิบัติมากขึ้นตามลำดับ ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้การสอนเป็นไปตามความคิดของมอนเตสซอรี Montessori (1965, pp. 13-24) ได้กล่าวถึงการสอน

จะใช้การสังเกต เป็นหลักการสำคัญในการสอน ครูในระบบมอนเตสซอรีจะเป็นผู้สังเกตมากกว่าการเป็นครู ดังนั้นครูจึงต้องรู้ว่าสังเกตอย่างไร

“เราต้องสังเกตว่าเด็กมีบุคลิกภาพ (personality) ในการแสวงหาการริเริ่ม (initiative) เด็กจะเลือกงานที่จะทำเอง ยืนหยัดที่จะทำ (persist) ปรับเปลี่ยน (change) เด็กจะไม่ทิ้งความพยายาม (shirk effort) ในการที่จะทำงานให้สำเร็จ เด็กจะสรรหาและเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ตามศักยภาพของตน...”

มอนเตสซอรีจึงให้คำแนะนำและหลักการปฏิบัติแก่ครูว่า “เฝ้ามองขณะที่สังเกต” (watch while observing) เพราะครูจะเป็นผู้เฝ้ามองเด็กขณะทำกิจกรรม ให้ความเคารพ อดทน และไม่ด่วนวินิจฉัย วิพากษ์วิจารณ์ขณะที่เด็กได้ทำกิจกรรม ดูให้เด็กมีความปลอดภัยและมีโอกาสในการทำงานต่อไป การให้การยอมรับนับถือเด็ก เคารพเด็ก (respect for the child) ในความเป็นส่วนตัว และการที่เด็กจะแสวงหาในการนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง (independence) ให้เด็กได้มีโอกาสทดลอง (experiment) ได้รับความผิด้วยตนเองและได้เสี่ยงในการเรียนรู้ ให้เด็กได้ไปถึงความสำเร็จของตนเอง (self-fulfillment) และการควบคุมตนเอง (self-control) มอนเตสซอรี ได้สรุปไว้ว่า ครูคือคนที่ให้อิสระแก่เด็กในการเรียนรู้ผ่านความพยายามของเขา ซึ่งเป็นการเริ่มต้นและปลายทางของการศึกษาปฐมวัยที่แท้จริง

ในส่วนของวิธีการสอนมอนเตสซอรี (1965, pp. 52-53) ตามหลักสูตรที่ได้ออกแบบไว้ เด็กจะได้มีโอกาสเรียนรู้การจัดระบบ (organize) รับฟังคำสั่ง (order) มีความกระตือรือร้น (active) มีความสงบ (calm) เต็มไปด้วยความรื่นเริง (full of joy) พลังของการสังเกตของเด็กเอง จะช่วยให้ไม่ช้าแก่ใจงาน ให้ถูกต้องได้ด้วยตนเอง (correct himself)

Montessori (1964, pp. 86-87) ได้กล่าวถึงครูจะต้องนำพาเด็กไปสู่การมีวินัย (discipline) ด้วยการให้เด็กได้ทำความเข้าใจด้วยตนเอง (self-mastery) วินัยที่เกิดขึ้นในตัวเด็กจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะในสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน แต่ขยายต่อไปถึงสังคม นอกจากนี้ Montessori (1964, p. 375) ยังได้กล่าวถึงเด็กของมอนเตสซอรีว่าจะแตกต่างจากเด็กทั่ว ๆ ไป เด็กพวกนี้จะสงบ (serene) มีความสุข (happy) เป็นคนตรงไปตรงมา มีความจริงใจ (frank) ความเป็นมิตร (friendliness) เด็กจะแสดงความสามารถด้วยความมั่นใจ (confident) และด้วยวิธีทางง่าย ๆ ในเรื่องของเด็ก Standing (1962, pp. 326-327) ได้เขียนถึงมอนเตสซอรีว่าสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ ควรเป็นที่ ๆ ดุติที่สุดสำหรับนักสำรวจตัวน้อย (little explorer) มอนเตสซอรีกล่าวถึงเด็กว่าเป็นนักสำรวจ (explorer) ดังนั้นเด็กควรได้โอกาสมีจิตที่อิสระ (mental freedom) ในการทำสิ่งที่ต้องการ

ผลจากแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของมอนเตสซอรีทำให้มีความสนใจว่าเด็ก ในระบบการสอนแบบมอนเตสซอรีจะมีคุณลักษณะอย่างไร Montessori Children's Center (2019) ได้สรุปนำเสนอลักษณะของเด็กในห้องเรียนมอนเตสซอรีไว้ 10 ลักษณะ ดังนี้ (1) การยอมรับนับถือ (respectful) พื้นฐานของห้องเรียนแบบมอนเตสซอรี คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ครูให้การยอมรับเด็กในฐานะของความ เป็นบุคคลที่จะเติบโตต่อไปเป็นผู้ใหญ่ เด็กเคารพซึ่งกันและกัน เด็กเคารพครูในฐานะที่จะช่วยให้ได้เติบโตต่อไป (2) การมีความรับผิดชอบ (responsible) การศึกษาแบบมอนเตสซอรี เด็กจะรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง เด็กวางแผนสิ่งที่จะทำและทำเมื่อไหร่ เป้าหมายคือรับผิดชอบในสิ่งที่ทำและเรียนรู้จากสิ่งที่ตนเองได้ทำ (3) การมีวินัยในตนเอง (self-discipline) ความรับผิดชอบต้องมีวินัย การจะมีวินัยเด็กจะมีอิสระในการเลือก อิสระจะช่วยให้เด็กรับผิดชอบตนเองและพฤติกรรมของตน (4) การพึ่งพาตนเอง (Independent) การส่งเสริมให้เด็กพึ่งพาตนเองด้วยการให้อิสระในการเลือกได้ทำผิดเรียนรู้จากความผิดพลาดและมีโอกาสได้แก้ไขด้วย

ตนเอง (5) การสร้างสรรค์/การคิดค้น (creative/inventive) มอนเตสซอรี ได้กล่าวไว้ว่า ทุกสิ่งที่เด็กทำ คือ การสร้างสรรค์ (creative) เป็นจิตสร้างสรรค์ (creative mind) พลังสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กแก้ปัญหาได้ ตลอดเส้นทางในการอยู่ในห้องเรียนมอนเตสซอรี เมื่อเด็กนั่งลงเพื่อทำงานให้สำเร็จ เด็กจะได้ใช้ความคิด สร้างสรรค์และการคิดค้นของตนเอง (6) การมีแรงจูงใจแห่งตน (self-motivated) เด็กจะมีแรงจูงใจแห่งตน เมื่อมีโอกาสได้เลือก ควบคุมตนเองให้ทำในสิ่งที่เลือก ห้องเรียนมอนเตสซอรีจะคำนึงถึงแรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) เนื่องจากเด็กทำงานเพราะต้องการที่จะทำ (7) การจัดระบบ (organized) เป็น องค์ประกอบสำคัญของห้องเรียนมอนเตสซอรี ทำให้เด็กรู้สึกมั่นคงปลอดภัย (sense of security) มีพลังด้วยรู้ ว่าจะทำอะไรและจะอย่างไร สิ่งแวดล้อมทางกายภาพจัดระบบตามกลุ่มวิชา เด็กรู้ว่าอะไรอยู่ที่ไหน ใช้ อุปกรณ์แล้วจะนำกลับไปวางที่เดิมเพื่อให้พร้อมสำหรับคนที่จะใช้ต่อไป (8) การเป็นนักคิดที่กว้างไกล (global thinker) เด็กได้เรียนรู้ว่าทุกชีวิตเกี่ยวข้องกันและทุกคน มีความต้องการพื้นฐานเหมือนกัน เรียนรู้ความเป็นมา ของวัฒนธรรมในโลกและรู้สึกเกี่ยวกับประเทศที่อยู่อาศัย (9) การมีส่วนร่วมในการทำงาน (collaborator) เด็กมอนเตสซอรีจะร่วมมือกันทำงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การจัดห้องเรียนแบบคละอายุ ทำให้เด็กโตได้ ช่วยเด็กเล็ก เด็กสามารถรวมกลุ่มกันทำงานเป็นคู่หรือกลุ่มเล็ก ๆ คิดแก้ปัญหา และสนทน/อภิปรายร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เด็กจะได้ประสบการณ์ว่าได้เรียนรู้มากขึ้นถ้าร่วมมือกันและทำงานร่วมกันมากกว่า ทำงานเพียงลำพัง (10) การเป็นผู้นำ (leader) เมื่อเด็กได้พัฒนาคุณลักษณะข้างต้น 9 ลักษณะ เด็กจะมี คุณสมบัติที่ทำให้เป็นผู้นำที่ดีและทำงานร่วมทีมได้ดี

การศึกษาดูงานโรงเรียนมอนเตสซอรี 2 แห่งที่รัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา ในระหว่างวันที่ 22 – 23 ตุลาคม ค.ศ. 2019 ได้ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กภายใต้สิ่งแวดล้อมมอนเตสซอรี ดังนี้

ข้อมูลในการจัดทำหลักสูตรปี ค.ศ. 2019 ของโรงเรียน แห่งที่หนึ่ง มีจุดเน้นที่ชัดเจนในการพัฒนา คุณลักษณะของเด็กภายใต้สิ่งแวดล้อมมอนเตสซอรี โดยกำหนดในเป้าหมายของหลักสูตรว่าทำให้เด็กมีความกระตือรือร้น (active) มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directing learning) มีพัฒนาการของการมีความ เชื่อมั่นในตนเอง (self-esteem) โรงเรียนเน้นให้เด็กมาทันเวลาเพื่อจะได้ทำงานกับสิ่งต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้ เตรียมไว้ให้ เด็กจะได้ทำงานอย่างเต็มที่ และช่วยให้มีสมาธิ (concentration) มีระเบียบเรียบร้อย (order) มีความสนใจใฝ่รู้ (curiosity) และเกิดแรงจูงใจภายใน (intrinsically motivated) ในการทำงานให้สำเร็จโดย ไม่ต้องไปกล่าววยกย่องชมเชยหรือให้รางวัล เด็กจะมีวินัยในตนเอง (self-discipline)

สำหรับการศึกษาเอกสารทางโรงเรียนแห่งที่สอง และข้อมูลจากการพูดคุยกับผู้ให้การต้อนรับใน การศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 2019 สามารถสรุปคุณลักษณะของเด็กสิ่งแวดล้อมมอนเตสซอรี ได้ ดังนี้ (1) การยอมรับนับถือตนเอง (self-respect) (2) การคิดอย่างมีเหตุผลและการแก้ปัญหา (logical thinking and problem solving) (3) การตระหนักรู้ทางสังคม (social awareness) (4) การมีความมั่นใจใน ตนเอง (self-confident) (5) การสร้างสรรค์และมีปัญญา (creative and intelligence) (6) การคิดไตร่ตรอง (thoughtful) (7) การมีสมาธิ (concentration) (8) การพึ่งพาตนเอง (independence) (9) การมีความ เชื่อมั่นในตนเอง (self-esteem) (10) การมีทักษะทางสังคม (social skills) และ (11) การมีจิตที่ซึมซับได้ (absorbent mind)

นอกจากนี้ได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้บริหารของโรงเรียนแห่งที่สอง ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนว่าทำการ สอนเด็กทารกและเตาะเตาะ (Infants and Toddlers) และเด็กระดับอนุบาล (children house) เริ่มตั้งแต่ อายุ 3 เดือนถึง 6 ปี และได้มองเห็นคุณลักษณะของเด็กในสภาพแวดล้อมมอนเตสซอรี 6 ลักษณะ คือ

(1) การมีสมาธิ (concentration) ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจและจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ (2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directing) ด้วยการไปเลือกใช้อุปกรณ์โดยไม่ต้องมีใครมาบอกให้ทำและทำงานเองจนสำเร็จ (3) การมีอิสระ (freedom) ด้วยการเลือกอุปกรณ์ที่ได้เตรียมไว้ด้วยตนเอง (4) การพึ่งพาตนเอง (independence) ด้วยการช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันจากอุปกรณ์กลุ่มประสบการณ์ชีวิต (practical life) (5) การมีวินัยในตนเอง (self-discipline) ด้วยการเลือกอุปกรณ์มาทำและนำของกลับไปเก็บที่เดิม และ (6) การมีทักษะทางสังคม (social skill) ด้วยการทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียนภายใต้การดูแลของครูในห้องเรียน (lead in class) พร้อมได้เพิ่มเติมข้อมูลบอกถึงคุณลักษณะพิเศษของเด็ก เมื่อจบระดับอนุบาลไปแล้วจะได้ความสามารถทางภาษาด้วย จากกิจกรรมการเขียนการอ่านในกลุ่มวิชาการ

การศึกษาดูงานจากโรงเรียนทั้งสองได้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการฝึกอบรมครูที่สอนในโรงเรียน ครูจะได้รับการอบรมจากทั้ง Association Montessori International และ American Montessori Society แต่ความสนใจเข้ารับการอบรมจาก American Montessori Society มีมากขึ้นเพราะหลักสูตรการอบรม มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับบริบทมากกว่า

ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบมอนเตสซอรี สรุปเป็นคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีของต่างประเทศได้ 31 ลักษณะตามลำดับ ดังนี้ (1) Independence (2) Respect (3) Self-Discipline (4) Concentration (5) Creative/Inventive/ Initiative (6) Self-esteem (7) Happy/Full of Joy/Enjoy of Learning (8) Responsible (9) Self-motivated (10) Organize (11) Problem-Solving (12) Self-confident (13) Social skills (14) Self-direct learning (15) Freedom (16) Order (17) Active (18) Serene/calm (19) Global thinker (20) Thoughtful (21) Collaborator (22) Leader (23) Absorbent mind (24) Curiosity (25) Self-regulating (26) Explorer (27) Self-control (28) Self-mastery (29) Frank (30) Friendliness และ (31) Shirk effort การค้นพบคุณลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่าเด็กปฐมวัยในบริบทไทยที่ได้เรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบมอนเตสซอรีจะมีคุณลักษณะทั้ง 31 ลักษณะหรือไม่ และมีคุณลักษณะใดมากน้อยเพียงใด จึงได้ทำการศึกษา “คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย” โดยกำหนดกรอบในการศึกษาจากคุณลักษณะที่ได้ศึกษามา 31 ลักษณะ และเลือกศึกษากับตัวอย่างที่ทำงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีการสอนแบบมอนเตสซอรี และอยู่ในเครือข่ายของสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญ ที่เป็นกลุ่มแรกที่ได้รวมตัวกันเริ่มต้นและพัฒนาแนวทางการสอนแบบมอนเตสซอรีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 สถานศึกษาได้ใช้วิธีการสอนแบบมอนเตสซอรีมาเป็นเวลานานเพียงพอที่ตัวอย่างจะสามารถสังเกตและประเมินคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยเพื่อตอบแบบสอบถามได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารและอาจารย์หรือครูประจำชั้น จำนวน 45 คน เลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 แห่ง และเป็นเครือข่ายของสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญ (TAMS) และตัวอย่างทุกคนต้องผ่านการศึกษาร้อยหรือการอบรมเกี่ยวกับการสอนแบบมอนเตสซอรีจากสถานศึกษาหรือสถานฝึกอบรมของต่างประเทศหรือสถานฝึกอบรมในประเทศและมีประสบการณ์ในการสอนแบบมอนเตสซอรีเพียงพอที่จะตอบแบบสอบถามได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม 1 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเบื้องต้นของตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย มีข้อความถามเกี่ยวกับคุณลักษณะ จำนวน 31 ข้อ ลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 6 ระดับ คือ ระดับคุณลักษณะพบมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และไม่พบ และตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะ/ข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยเพิ่มเติม ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาตำรา หนังสือ บทความวิชาการ บทความวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบมอนเตสซอรี คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมของมอนเตสซอรี และสมาคมฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนมอนเตสซอรี

2.2 สัมภาษณ์เพื่อทราบข้อมูลโปรแกรมของการจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรีของต่างประเทศในปัจจุบัน (ค.ศ. 2019) โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูประจำชั้นของโรงเรียนมอนเตสซอรีที่เมืองดัลลัส รัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา จำนวน 2 แห่งเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมของมอนเตสซอรี การปฏิบัติงานของครูประจำชั้น ครูผู้ช่วยและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ความสนใจของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อการสอนแบบมอนเตสซอรี ความแตกต่างของสมาคมมอนเตสซอรี เพื่อนำข้อมูลมาประมวล และกำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.3 สร้างแบบสอบถามตามกรอบที่กำหนด

2.4 นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาและประมวลข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์ ได้แบบสอบถามคืนครบ 45 ชุด

3.2 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามทุกฉบับมีความสมบูรณ์ตอบ คำถามได้ครบถ้วน จึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้น 2 มีวิธีการดำเนินการดังนี้

4.1 กำหนดคะแนนระดับคุณลักษณะในมาตราประมาณค่า 5 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบมาก 3 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบปานกลาง 2 หมายถึง

ระดับคุณลักษณะที่พบน้อย 1 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบน้อยที่สุด และ 0 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่ไม่พบ

4.2 กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยระดับคุณลักษณะ คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบมาก คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบบานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบน้อย คะแนนเฉลี่ย 0.50 – 1.49 หมายถึง ระดับคุณลักษณะที่พบน้อยที่สุด และคะแนนเฉลี่ย 0.00 – 0.49 หมายถึง ไม่พบคุณลักษณะดังกล่าว

4.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเมินระดับ กำหนดอันดับ และการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนของคำถามปลายเปิด

4.4 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอริบริบทไทยด้วยตารางประกอบความเรียง และข้อเสนอแนะ/ข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยเพิ่มเติมจากคำถามปลายเปิดนำเสนอด้วยการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอริในบริบทไทย นำเสนอในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณลักษณะและอันดับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอริบริบทไทย

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ระดับ คุณลักษณะ	อันดับ
1. Independence เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถดูแลตนเอง เรียนรู้ทำกิจกรรมและกิจวัตรได้ด้วยตนเอง	45	4.47	0.63	มาก	13
2. Respect เด็กได้รับการยอมรับนับถือในฐานะปัจเจกที่มีความแตกต่าง ให้การยอมรับนับถือผู้อื่น รู้จักสิทธิของตัวเอง เคารพและไม่ก้าวล่วงสิทธิของผู้อื่น	45	4.31	0.56	มาก	18
3. Self-discipline เด็กมีวินัยในตนเอง เคารพและปฏิบัติตามอย่างเป็นธรรมชาติในการเคารพข้อตกลง กฎเกณฑ์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	45	4.38	0.61	มาก	15
4. Concentration เด็กมีสมาธิ สามารถจดจ่อกับงาน/กิจกรรมที่ทำด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ	45	4.36	0.68	มาก	17
5. Creative/ Inventive/ Initiative เด็กมีความคิดริเริ่ม สามารถคิดค้นและสร้างสรรค์งานจากฐานความรู้และประสบการณ์เดิม	45	4.18	0.72	มาก	26

**ตาราง 1 (ต่อ) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณลักษณะและอันดับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยใน
สภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย**

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ระดับ คุณลักษณะ	อันดับ
6. Self-esteem เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง เคารพตนเอง เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง	45	4.47	0.51	มาก	12
7. Happy/ Full of Joy/ Enjoy of Learning เด็กมี ความสุข ร่าเริง สนุกสนาน ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการใช้ชีวิตประจำวัน	45	4.84	0.37	มากที่สุด	1
8. Responsible เด็กมีความรับผิดชอบในสิ่งที่เลือกปฏิบัติ และมีข้อตกลงร่วมกันให้ปฏิบัติโดยไม่ต้องมีใคร แนะนำ	45	4.38	0.62	มาก	16
9. Self-motivated เด็กมีแรงจูงใจในการทำสิ่ง ต่าง ๆ ด้วยตนเอง	45	4.20	0.59	มาก	24
10. Organize เด็กสามารถจัดการและจัดระบบ การทำงาน ของตนได้	45	4.11	0.65	มาก	29
11. Problem-solving เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง	45	4.00	0.74	มาก	31
12. Self-confident เด็กมีความมั่นใจในตนเอง สามารถคิด พูด และปฏิบัติด้วยความมั่นใจ	45	4.31	0.67	มาก	19
13. Social skills เด็กมีทักษะทางสังคมในการ ดำเนินชีวิต ของตนเอง สามารถทำงาน/เล่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้	45	4.62	0.65	มากที่สุด	4
14. Self-direct learning เด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ	45	4.58	0.58	มากที่สุด	7
15. Freedom เด็กมีอิสระ เป็นตัวของตัวเองในการที่จะได้ คิดได้ทำในขอบเขตที่เหมาะสม สามารถพึ่งพาตนเองใน การปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง	45	4.58	0.62	มากที่สุด	8
16. Order เด็กแสดงออกถึงความสงบจากภายใน มีความเป็นระบบและระเบียบในการคิดและ ในการปฏิบัติ	45	4.24	0.61	มาก	20
17. Active เด็กมีความกระตือรือร้นในการทำงาน/ กิจกรรม	45	4.53	0.55	มากที่สุด	10
18. Serene/ calm เด็กมีความนิ่ง ไม่รบกวน การทำงานหรือการทำกิจกรรมของผู้อื่น สามารถ ทำงาน/ กิจกรรมได้อย่างสงบ	45	4.24	0.68	มาก	21
19. Global thinker เด็กมีความสามารถในการคิดอย่าง กว้างไกล เข้าทันสิ่งที่เกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไป	45	4.09	0.63	มาก	30
20. Thoughtful เด็กมีจิตใจดี นึกถึงผู้อื่น เข้าใจและเห็นอก เห็นใจผู้อื่น	45	4.38	0.58	มาก	14

ตาราง 1 (ต่อ) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณลักษณะและอันดับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยใน
สภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ระดับ คุณลักษณะ	อันดับ
21. Collaborator เด็กให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการทำงาน/ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น	45	4.56	0.62	มากที่สุด	9
22. Leader เด็กมีภาวะผู้นำ	45	4.22	0.56	มาก	22
23. Absorbent mind เด็กมีจิตซึมซับ สามารถซึมซับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และนำมาแสดงออกได้ทั้งทางคำพูด พฤติกรรมและการเรียนรู้	45	4.60	0.50	มากที่สุด	5
24. Curiosity เด็กมีความสนใจ ใคร่รู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และพร้อมที่จะเรียนรู้	45	4.76	0.48	มากที่สุด	2
25. Self-regulating เด็กมีทักษะในการกำกับตนเองเพื่อการทำงาน/ ทำกิจกรรมของตนเอง ได้ด้วยตนเองตามความสนใจและความต้องการ	45	4.53	0.59	มากที่สุด	11
26. Explorer เด็กมีความสนใจในการสำรวจ สืบค้น เพื่อหาคำตอบต่อข้อสงสัย	45	4.13	0.69	มาก	28
27. Self-control เด็กมีความสามารถในการควบคุมตนเองทั้งในการพูด การปฏิบัติ และการทำงานหรือกิจกรรม	45	4.16	0.60	มาก	27
28. Self-mastery เด็กมีทักษะในการทำความเข้าใจและในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง	45	4.18	0.58	มาก	25
29. Frank เด็กแสดงออกถึงความจริงใจและตรงไปตรงมาในสิ่งที่พูดและปฏิบัติ	45	4.62	0.58	มากที่สุด	3
30. Friendliness เด็กแสดงออกถึงความเป็นมิตรกับสิ่งรอบตัว	45	4.60	0.54	มากที่สุด	6
31. Shirk effort เด็กมีความตั้งใจและความพยายามในการทำงานให้สำเร็จ โดยไม่ละความพยายาม ไม่หลีกเลี่ยงงานหรือปิดความรับผิดชอบ	45	4.22	0.60	มาก	23

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย อยู่ในระดับมากที่สุด 11 ลักษณะ และอยู่ในระดับมาก 20 ลักษณะ

สำหรับคุณลักษณะที่พบในระดับมากที่สุด 3 อันดับแรก อันดับ 1 คือ Happy/Full of Joy/Joy of Learning เด็กมีความสุข ร่าเริง สนุกสนานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการใช้ชีวิตประจำวัน (M = 4.84, SD = 0.37) อันดับ 2 คือ Curiosity เด็กมีความสนใจใคร่รู้ สิ่งต่าง ๆ รอบตัวและพร้อมที่จะเรียนรู้ (M = 4.76, SD = 0.48) และอันดับ 3 คือ Frank เด็กแสดงออกถึงความจริงใจและตรงไปตรงมาในสิ่งที่พูดและการปฏิบัติ (M = 4.62, SD = 0.58)

สำหรับคุณลักษณะที่พบในระดับมาก 3 อันดับสุดท้าย คือ อันดับ 29 คือ Organize เด็กสามารถจัดการและจัดระบบการทำงานของตนได้ ($M = 4.11$, $SD = 0.65$) อันดับ 30 คือ Global thinker เด็กมีความสามารถในการคิดอย่างกว้างไกล เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป ($M = 4.09$, $SD = 0.63$) และอันดับ 31 คือ Problem-solving เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ($M = 4.00$, $SD = 0.74$)

ข้อเสนอแนะ/ ข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยเพิ่มเติมจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

เด็กส่วนใหญ่ชอบระบบมอนเตสซอรี เด็กชอบการแสดงออก มีสมาธิ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีทักษะการเรียนรู้ ช่วยเหลือตนเองได้ดี มีความพร้อมและเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว มีจินตนาการในการเล่นบทบาทสมมติ สามารถเข้าใจความคิดรวบยอดต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีทักษะในการสังเกต และมีความเป็นส่วนตัวสูงมากจึงควรปรับการจัดการเรียนรู้เป็นทีมให้เหมาะสมมากขึ้น ครูที่สอนในระบบมอนเตสซอรีต้องเป็นผู้สังเกตเป็นอันดับหนึ่ง การเรียนแบบมอนเตสซอรีสามารถนำไปปรับใช้ในห้องเรียนปกติได้ โดยครูที่สอนในระบบปกติสามารถนำอุปกรณ์มอนเตสซอรีไปใช้โดยมีผู้เชี่ยวชาญออกแบบกิจกรรมให้ตรงกับบทเรียนต่าง ๆ และปัจจัยการเลี้ยงดูที่บ้านนั้นมีผลต่อคุณลักษณะบางประการ เช่น การมีวินัยในตนเอง รวมทั้ง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้ หากพ่อแม่ และผู้ปกครองใช้โอกาสนี้ต่อยอด การเรียนรู้จะทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน มีความสุข มีทัศนคติที่ดี สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพื้นฐานในการเรียนในระดับชั้นต่อไป

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทยแต่ละข้อมีระดับคุณลักษณะอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยคุณลักษณะที่มีความสำคัญ อันดับ 1 คือ Happy/ Full of Joy/ Enjoy of Learning เด็กมีความสุข ร่าเริง สนุกสนาน ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการใช้ชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.84$, $SD = 0.37$) อันดับ 2 คือ Curiosity เด็กมีความสนใจ ใคร่รู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และพร้อมที่จะเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.76$, $SD = 0.48$) และอันดับ 3 คือ Frank เด็กแสดงออกถึงความจริงใจและตรงไปตรงมาในสิ่งที่พูดและปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.62$, $SD = 0.58$) ซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยนี้เป็นไปตามลักษณะของเด็กมอนเตสซอรีที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป คือ เด็กจะสงบ (Serene) มีความสุข (Happy) เป็นคนตรงไปตรงมา มีความจริงใจ (Frank) ความเป็นมิตร (Friendliness) เด็กจะแสดงความสามารถด้วยความมั่นใจ (Confident) (Montessori, 1964, p. 375) การที่คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย อันดับ 1 คือ เด็กมีความสุข ร่าเริง สนุกสนานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสอนแบบมอนเตสซอรีเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กโดยเน้นการเกิดขึ้นอย่างธรรมชาติ (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2529, หน้า 74) ซึ่งเป็นลักษณะของการเรียนทำให้เด็กสนใจ สนุกสนานเพลิดเพลิน มีความสุข เนื่องจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ การเรียนรู้ของเด็ก ประกอบกับการที่ประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่มีความสุข ดังที่องค์การสหประชาชาติหรือยูเอ็นได้จัดทำรายงานความสุขโลก (The World Happiness Report) ประจำปี 2564 ซึ่งได้ระบุว่าประเทศ

ไทยอยู่ในอันดับ 54 จากทั้งหมด 149 ประเทศในโลก โดยเป็นประเทศที่ 3 ในกลุ่มเอเชีย รองลงมาจากประเทศไต้หวันของจีน ซึ่งอยู่ที่อันดับ 24 และประเทศสิงคโปร์ อยู่ในอันดับที่ 32 และประเทศไทยยังเป็นประเทศที่มีความสุขอันดับ 2 ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของคันธรส ภาพล (2563, หน้า 36-37) ที่ได้รับว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยตามวิถีไทยของผู้ปกครองในเขตพื้นที่ภาคกลาง อันดับแรกเป็นด้านการเลี้ยงดูแบบใส่ใจ โดยผู้ปกครองจะมีการใช้เหตุผลและการอบรมเลี้ยงดูจะสอนในทางที่ถูกต้องมีเหตุผล เข้าใจพัฒนาการของเด็ก มีแนวทางการสอนลูกที่เปิดโอกาสให้ลูกได้คิดได้แสดงออกและแสดงความคิดเห็น รับฟังเหตุผลของลูก ซึ่งจะทำให้เด็กมีทักษะชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การที่คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย อันดับ 2 คือ เด็กมีความสนใจ ใคร่รู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และพร้อมที่จะเรียนรู้ น่าจะเป็นผลมาจากพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่เด็กวัยนี้จะมี好奇心และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่มีสาระให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองเป็นลำดับแรก แล้วขยายไปสู่เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเด็กเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมุ่งเน้นให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของเด็กด้วยการให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 18, 39) มีการจัดประสบการณ์สำคัญให้เด็กได้สำรวจสิ่งต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้รอบตัว ตั้งคำถามในเรื่องที่สนใจ สืบเสาะหาความรู้เพื่อค้นหาคำตอบข้อสงสัยต่าง ๆ และมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูล และนำเสนอข้อมูลจากการสืบเสาะหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และแผนภูมิอย่างง่ายได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561, หน้า 177)

การที่คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย อันดับ 3 คือ เด็กแสดงออกถึงความจริงใจและตรงไปตรงมาในสิ่งที่พูดและปฏิบัติ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสอบถามครูที่สอนกิจกรรมมอนเตสซอรีที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด (6 คน) เกี่ยวกับคุณลักษณะเด่นของเด็กที่ได้รับการศึกษาจากการสอนแบบมอนเตสซอรี พบว่า การกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก เป็นหนึ่งในคุณลักษณะเด่นของเด็กที่ได้รับการสอนแบบมอนเตสซอรี (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2549)

2. ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย คุณลักษณะที่มีความสำคัญ อันดับสุดท้าย อันดับ 31 คือ Problem-solving เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก ($M = 4.00$, $SD = 0.74$) ซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ อาจเป็นเพราะเด็กปฐมวัยเรียนรู้จากการเลียนแบบ วิถีชีวิตไทยนั้นมีผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาแล้วเป็นต้นแบบที่ดี เด็กจึงเรียนรู้ด้วยการเฝ้ามองและลงมือกระทำตามแบบอย่างที่ยุใหญ่กระทำในชีวิตจริง เป็นลักษณะการเรียนรู้ในเชิงรับ เรียนรู้แบบถ่ายทอดและทำตาม (มานิตา ลิโทขลิต วรรณพรหม, 2561, หน้า 290-294) ทั้งนี้ ปัญหาการคิดของเด็กนั้นมีสาเหตุมาจากเด็กขาดประสบการณ์ในการคิดแก้ปัญหา วุฒิภาวะของเด็กไม่มากพอที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากครูผู้สอนมุ่งการเรียนแบบเขียนอ่าน ขาดเทคนิคในการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก (พรสุดา เพ็ชรเลิศ และปิยะนันท์ หิรัญชัยโลทร, 2561, หน้า 305-311) และการที่เด็กส่วนใหญ่แก้ปัญหาไม่เป็นนั้นเป็นผลมาจากการที่เด็กไม่ได้ถูกฝึกให้คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง พ่อแม่หรือผู้ปกครองคอยแก้ปัญหาให้เด็กมาโดยตลอด เมื่อเด็กเผชิญปัญหาต้องผ่านพ่อแม่หรือผู้ปกครองก่อน เพราะคิดว่าเด็กยังเล็ก กลัวเด็กจะลำบากจึงพยายามแก้ปัญหาทั้งหมดให้เด็ก ไม่เคยเปิดโอกาสให้เด็กได้เผชิญกับปัญหา เมื่อเกิดปัญหาเด็กจึงไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ (สรวงมณต์ สิทธิสมาน, 2560)

การที่คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย อันดับ 30 รองจากสุดท้าย คือ Global thinker เด็กมีความสามารถในการคิดอย่างกว้างไกล เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไป อยู่ในระดับมาก ($M = 4.09$, $SD = 0.63$) ยุคนี้ต้องการให้เด็กเป็นพลเมืองโลกที่รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง แต่กรอบคิดการเลี้ยงดูและการสอนในโรงเรียนไม่เอื้อต่อการให้เด็กได้คิด ได้ลอง ได้ค้นคว้ามากเพียงพอที่เด็กจะรู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป หรือการแสวงหาความรู้เบื้องต้น ปัจจุบันเทคโนโลยีทำให้การเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ สามารถทำได้โดยง่ายและรวดเร็วขึ้น คนทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ตลอดเวลา เด็กยุคใหม่ต้องก้าวไปสู่โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่อเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน สร้างบรรยากาศในการรู้เท่าทันสื่อของสมาชิกในครอบครัว พูดคุยกับลูกด้วยเหตุผล เลือกดูรายการที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับวัยของเด็ก วางกฎกติกาที่ชัดเจนและกำหนดเวลาในการใช้สื่ออย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการสร้างวินัยให้กับเด็กปฐมวัย สอนให้เด็กรู้จักเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีตามความจำเป็นโดยนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มศักยภาพ การเรียนรู้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก และหลักการทำงานของทักษะสมองของเด็กปฐมวัย คัดกรองสื่อให้เหมาะสมกับบริบทและการเรียนรู้ของเด็กผ่านการให้คำชี้แนะอย่างใกล้ชิด โดยให้เด็กใช้สื่อเทคโนโลยีในการสืบค้นสารสนเทศต่าง ๆ รอบตัวได้ (กุลชาติ พันธวรกุล และเมษา นวลศรี, 2562, หน้า 17-19)

การที่คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทย อันดับ 29 ต่อจากรองสุดท้าย คือ Organize เด็กสามารถจัดการและจัดระบบการทำงานของตนได้ อยู่ในระดับมาก ($M = 4.11$, $SD = 0.65$) ซึ่งถือเป็นทักษะอนาคตที่มีความสำคัญและเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทักษะสมอง EF ที่ทำให้เด็กมีความพร้อมทางการเรียนและมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงานสูง (นันทนา โพธิ์คำ, 2563, หน้า 707-721) ทั้งนี้ เหตุที่ความสามารถในการจัดการและจัดระบบการทำงานของเด็กปฐมวัย เป็นคุณลักษณะที่อยู่ในอันดับ 29 อาจเป็นเพราะครอบครัวไทยและสังคมไทยยังตัดสินความเก่งจากการอ่านเขียน คิดเลขเก่งของเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยจึงถูกเร่งรัดทางวิชาการผ่านการทำแบบฝึกและแบบทดสอบ ทำให้เด็กปฐมวัยไทยขาดโอกาสที่ดีในการส่งเสริมพัฒนาการอย่างรอบด้านเพื่อเป็นรากฐานของชีวิตในอนาคต ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา และการพัฒนาทักษะสมอง (ธิดา พิทักษ์สินสุข, 2564, หน้า 83) ซึ่งแนวทางในการพัฒนาสมองของเด็กอายุ 2-7 ปี นั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรให้เด็กได้เล่นและฝึกให้ทำงานบ้าน โดยการทำงานบ้านจะช่วยพัฒนาสมองมากกว่าการทำการบ้าน เนื่องจากเป็นสถานการณ์ท้าทายที่ต้องวางแผนที่ซับซ้อน เด็กจะต้องรู้จักวางแผนทำงานบ้านให้เร็วเพื่อที่ตนเองจะได้ออกไปเล่น (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2560) นอกจากนี้ การที่พ่อแม่ได้ฝึกลูกทำงานที่ไม่ชอบและไม่สนุกให้เสร็จได้ โดยพ่อแม่ทำเป็นแบบอย่าง ทุกคนในครอบครัวทำด้วยกัน เด็กก็จะทำแม้ว่าจะไม่ชอบก็ตาม และเมื่อเด็กพบว่างานที่ไม่น่าสนุกเหล่านี้กำลังขวางทางชีวิตของเขา เด็กจะพัฒนาตนเองเข้าสู่โหมด วางแผน กำหนดเป้าหมาย วางแผน ปฏิบัติการ เลือกวิธีที่เร็วที่สุด และเสร็จในเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของทักษะวางแผน (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2559) แสดงให้เห็นว่าการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองได้ฝึกให้เด็กทำงานบ้าน เด็กจะได้ฝึกการวางแผน จัดลำดับความสำคัญของงานว่าควรทำอะไรก่อนหลัง ขั้นตอนใดควรทำก่อนหรือสามารถข้ามขั้นตอนใดได้ และเวลาไหนควรทำอะไร เมื่อได้ฝึกคิดวางแผนและจัดระบบการทำงานของตนเองบ่อย ๆ ความสามารถในการจัดการและจัดระบบการทำงานของเด็กปฐมวัยก็จะได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น

3. ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีบริบทไทยได้พบว่า มีคุณลักษณะหลายประการที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมทักษะประชาธิปไตยให้แก่เด็กปฐมวัยตามการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะประชาธิปไตยสำหรับเด็กปฐมวัย: การวิจัยเชิงสำรวจของ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ และจิราพร รอดพ่วง (2462) มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกัน คือ (1) การพึ่งพาตนเองด้วยการมีทักษะชีวิตในการช่วยเหลือดูแลตนเอง (2) การยอมรับนับถือ ด้วยการเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น (3) การมีวินัยในตนเอง ด้วยการเคารพข้อตกลง กฎ กติกา (4) การสร้างสรรค์ การคิดค้น การริเริ่ม ด้วยมีทักษะการคิดและพัฒนาได้ตามวัย (5) การมีความรับผิดชอบ ด้วยการกล้ารับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน (6) การแก้ปัญหาด้วยมีทักษะในการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี (7) การมีทักษะทางสังคม ด้วยการมีส่วนร่วมในการทำงานกับกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว (8) การมีสมาธิ ด้วยมีความอดทน อดกลั้น และควบคุมอารมณ์ ความสอดคล้องกันในคุณลักษณะเหล่านี้ น่าจะเป็นผลมาจากแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรีที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะให้แก่เด็กในกระบวนการทำงานของครูและเด็กในแต่ละวัน ตามจุดมุ่งหมายของการสอนแบบมอนเตสซอรี (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2559, หน้า 131-132) ที่ได้กล่าวถึงเด็กปกติในสิ่งแวดล้อมของมอนเตสซอรี จะมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) **พัฒนาการเรียนรู้**ในการทำงานด้วยตนเองอย่างมีความรับผิดชอบในการที่จะควบคุมตนเองให้ทำงานได้สำเร็จ (2) **พัฒนาการทางด้านสังคม** โดยการเรียนรู้ในการมีชีวิตสังคมที่แท้จริงในห้องเรียน รับประทานอาหารและหน้าที่ในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม รู้จักที่จะช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมทักษะทางสังคมจะได้รับการพัฒนาตามวัย และมีวินัยในตนเอง (3) **พัฒนาการทางอารมณ์** ด้วยการเป็นผู้มีจิตที่สงบ มีสมาธิในการทำงาน รู้จักควบคุมตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และรู้จักการรอคอยโอกาสของตนเอง มีอารมณ์ที่เหมาะสม (4) **พัฒนาการทางด้านสติปัญญา** ด้วยการรู้จักแยกแยะ มีความคิดริเริ่ม การรู้จักตัดสินใจ และแก้ปัญหาการเลือกอย่างอิสระ (5) **พัฒนาทางด้านร่างกาย** ทักษะกลไกจะได้รับการดูแลและพัฒนาทั้งกล้ามเนื้อย่อย กล้ามเนื้อใหญ่ และสมดุลของร่างกาย รวมถึงการดูแลระวังรักษาสุขภาพ ให้ร่างกายเจริญเติบโตอย่างถูกสุขลักษณะและมีสุขนิสัยที่ดีในการทำกิจวัตรประจำวัน การสอนแบบมอนเตสซอรี จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพทั้งหมดของเด็กให้มีคุณภาพพื้นฐานทุกด้าน เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การสอนแบบมอนเตสซอรี ได้มีการนำไปใช้ในการจัดโปรแกรมการศึกษาปฐมวัยให้กับเด็กในประเทศต่าง ๆ ทุกภูมิภาคทั่วโลก ทั้งการเป็นโปรแกรมแบบดั้งเดิมหรือแบบโปรแกรมเสริม ผลการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติที่ยาวนานมากกว่า 100 ปี เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า แนวคิดการสอนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการให้แก่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการสอนแบบมอนเตสซอรีที่ได้กำหนดไว้ว่า เด็กปกติในสิ่งแวดล้อมของมอนเตสซอรีจะมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ คือ พัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางด้านร่างกาย

ผลของการวิจัยที่พบว่า คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมแบบมอนเตสซอรีมี 31 ลักษณะ มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอนและเมื่อศึกษาในรายละเอียดของแต่ละคุณลักษณะจะพบว่า เป็นคุณลักษณะที่ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพทั้งหมดของเด็กให้มีคุณภาพชีวิตพื้นฐานทุกด้านเพื่อก้าวไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นพลโลกที่เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต คุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นการวางฐานชีวิตให้แก่เด็กปฐมวัย สิ่งที่ต้องช่วยกันคือ คุณลักษณะอันดับ

สุดท้ายของเด็กปฐมวัย Problem-solving เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ในบริบทไทยการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองและการอบรมดูแลของครู จะเป็นการดูแลกันแบบผู้ใหญ่ดูแลเด็ก พี่ดูแลน้อง มีปัญหาอะไรจะมีผู้เข้ามาช่วยแก้ไขให้ น่าจะเป็นจุดที่ทำให้คุณลักษณะนี้อยู่ในอันดับ 31 ของคุณลักษณะ ครูและผู้ปกครองจะประสานพลังกันอย่างไรที่จะช่วยกันดูแลให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองจากการชี้แนะของผู้ใหญ่แทนการไปแก้ปัญหาก็

คุณลักษณะทั้ง 31 คุณลักษณะ เป็นคุณลักษณะที่ทุกแนวคิดนำไปสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้กับเด็กทุกคนด้วยความร่วมมือกันทุกฝ่าย สำหรับแนวคิดการสอนแบบมอนเตสซอรี มีจุดมุ่งหมายและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนในการที่จะส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าว บุคคลสำคัญที่ช่วยให้เกิดขึ้นได้คือ ครูที่จะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามแนวคิดของมอนเตสซอรี หลักสำคัญในการสอนคือ ความสามารถในการสังเกตและนำพาเด็กไปสู่เป้าหมายภายใต้สภาพแวดล้อมที่ให้ได้มีโอกาสเลือกอย่างอิสระ ได้มีโอกาสแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรม การให้อิสระเด็กในการเรียนรู้ ผ่านความพยายามของเด็กเองถือเป็นการเริ่มต้นและปลายทางของการศึกษาปฐมวัยที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ควรมีการศึกษาคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดอื่น ๆ เช่น ไฮสโคป การสอนแบบโครงการ วอลดอร์ฟ ในบริบทไทย

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุลชาติ พันธวรกุล และเมษา นวลศรี. (2562). เด็กปฐมวัยกับการเป็นพลเมืองดิจิทัล: โอกาสหรือความเสี่ยง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(เพิ่มเติม 2), 1-23.
- คำแก้ว ไกรสรพงษ์. (2547). *สมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญ (TAMS)*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนอนุบาลกรแก้ว.
- คันธรส ภาพล. (2563). การวิเคราะห์การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยของผู้ปกครอง: กรณีศึกษาเขตพื้นที่ภาคกลาง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(3), 27-40.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2529). การสอนแบบมอนเตสซอรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*. 3(2), 64-75.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2554). *การสอนแบบมอนเตสซอรี: จากทฤษฎีสู่แนวทางนำไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2549). *แนวคิดการสอนแบบมอนเตสซอรีที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2564. จาก <http://www.pecerathailand.org/2018/01/633.html>

- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2559). แนวคิดและแนวปฏิบัติในการสอนแบบมอนเตสซอรีสำหรับเด็กปฐมวัย, *บทความวิชาการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.), 131 – 132.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และจิราพร รอดพ่วง. (2562). การพัฒนาทักษะประชาธิปไตยสำหรับเด็กปฐมวัย: การวิจัยเชิงสำรวจ, *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 47(4), 124 – 144.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). ฟินแลนด์รั้งแชมป์ประเทศที่ผู้คนมี “ความสุข” มากที่สุดในโลกปีที่ 4 ติดต่อกัน. เข้าถึงเมื่อ 13 เมษายน 2564. จาก <https://www.thairath.co.th/news/foreign/2053737>
- ธิดา พิทักษ์สินสุข. (2564). วิฤตปฐมวัยกระทบอนาคตชาติ. *วารสารการจัดการทางการศึกษาปฐมวัย*, 1(1), 77-89.
- นันทา โพธิ์คำ. (2563). ทักษะสมอง EF สำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 9(2), 707-721.
- บทสัมภาษณ์ เมแกน ไทน์ และกรรณิการ์ บัด. (2560). 12 ปี “มอนเตสซอรี” ในไทยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางย้ำศักยภาพต้นแบบอาเซียน”. *ประชาชื่น-ไอที*. วันพฤหัสบดีที่ 30 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2560, 14.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2529). *ให้ลูกน้อยช่วยทำงานบ้านเป็นผลดีกับชีวิตของลูก*. เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2564. <https://www.winnews.tv/news/10605>
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2560). *เด็กไทยร่วม 30% มีปัญหาการคิดเชิงบริหาร*. เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2564. <https://www.dailynews.co.th/education/612594>
- พรสุดา เพ็ชรเลิศ และปิยะนันท์ หิรัญชัยโลทร. (2561). การส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามฉบับพิเศษ* ประจำปี 2561. เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2564. จาก http://journal.msu.ac.th/upload/journal_file/jfile_no124_56565.pdf
- มานิตา ลีโทขวลิต อรรถนุพรรณ. (2561). การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(4), 283-299.
- สรวงมณต์ สิทธิสमान. (2560). *ฝึกลูกให้แก้ปัญหาด้วยตัวเอง*. เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2564. จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9600000026397>
- Lillard, A. S. (2012). Preschool children’s development in classic Montessori, supplemented Montessori, and conventional programs. *Journal of School Psychology*. 50, 379-401.
- Montessori Children's Center. (2019). *10 Characteristics of Children in the Montessori Classroom*. Retrieved 4 October 2019 from <https://montessorichildrensctr.com/articles-links-of-interest/10-characteristics-of-children-in-a-montessori-classroom/>
- Montessori, M. (1964). *The Montessori method*, New York: Schocken Books.
- Montessori, M. (1965). *Dr. Montessori’s own handbook*. New York: Schocken Books.
- Standing, E. M. (1962). *Maria Montessori her life and work*. New York: The New American Library Inc..